

Makalenin Geliş Tarihi: 22 Eylül 2020
Makalenin Kabul Tarihi: 5 Kasım 2020

DÖNEM ROMANI KAVRAMI PERIOD NOVEL CONCEPT

*Ahmet Bozdoğan**

Öz

"Tarihî roman" kavramıyla ilişkili; fakat ondan ayrı bir tür olarak değerlendirilmesi gereken "dönem romanı", hem adlandırma bakımından hem de müstakil bir tür olarak Türk edebiyatında yeterince üzerinde durulmamış bir roman türüdür. Konu hakkında fikir beyan eden az sayıdaki kaynakta bu türün adlandırmasıyla ilgili birliğin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, konu müstakilen ve ayrıntılı biçimde ele alınmadığı için türün özellikleri de açık şekilde ortaya konulmamıştır. Bu makalede hem bu türün adlandırması üzerinde durulmuş hem de türün özellikleri sıralanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dönem Romanı, Çağ romanı, Devir romanı, Tarihî Roman, Kronik.*

Abstract

Related to the concept of "historical novel"; however, the "period novel", which should be considered as a separate genre from it, is a type of novel that has not been sufficiently emphasized in Turkish literature both in terms of naming and as an independent genre. It is seen that there is no unity regarding the nomenclature of this species in the few sources that give an opinion on the subject. In addition, the characteristics of this species are not clearly revealed since the subject is not dealt with in detail. In this article, both the naming of this species is emphasized and the characteristics of the species are listed.

* Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Sivas/TÜRKİYE; ORCID: 0000-0002-5609-6975

Keywords: *Period Novel, Time Novel, Historical Novel, Chronicle.*

Giriş

Romanlar, türün ortaya çıkmasından bugüne kadar geçen süreçte meydana gelen gelişmedeki aşamalarına/evrelerine, estetik seviyelerine, temalarına/konularına, şekli yapılarına, anlatımdaki üsluplarına, etkilerine, ele aldıkları veya işledikleri tarihsel süreçlere, hedef okuyucu kitlelerine vb. özelliklerine göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır.

Bu sınıflandırmalarda kesin sınırlar çizmek çok zordur. Bu zorluk, herhangi bir eserin çeşitli sınıflandırmalarda birden fazla sınıfa dâhil olacak özellikleri bir arada barındırmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin romanlar hedef okuyucu kitlesine göre bir sınıflandırmaya tabi tutulduğunda, kullanılacak başlıklardan bazıları, “genç kız romanları”, “kadın romanları”, “gençlik romanları” vb. şeklinde olabilir. Bununla birlikte bir genç kızın ilk gençlik yıllarını, aşkını ve bu aşkın evlilikle sonuçlanan sürecini anlatan herhangi bir roman, hem “gençlik romanı” hem “genç kız romanı” hem de “kadın romanı” gruplamasına dâhil edilebilir.

İşte bu yüzden romanları çeşitli ölçütlere göre sınıflandırmak son derece güçtür. Üstelik bu sınıflandırmalarda kullanılan adlandırmalarda da birlik sağlanabilmiş değildir. Örneğin romanların ele aldıkları tarihsel sürece göre sınıflandırması yapılırken “tarihî roman”, “tarihle ilgili roman”, “tarihsel roman”, “tarihten söz açan roman”, “tarih-roman” gibi farklı adlar kullanıldığını; bu adlandırmaların bazıları nüans taşıırken bazılarının aynı anlama geldiğini; ama yine de edebiyat dünyasına mensup kişilerin aynı anlama gelen adlandırmalara farklı anlamlar yükleyecek tercihler yaptıkları daha önceki çalışmalarda ortaya konulmuştur (Argunşah 2016: 9-26; Göğebakan 2004: 13-21).

Romanların ele aldıkları tarihsel süreçlere ve bu süreçleri ele alış gerekçelerine göre sınıflandırılması söz konusu olduğunda adından bahsedilmesi gereken türlerden biri de “dönem romanı”dır.

Adlandırma

Bu roman türünün adlandırmasında Türk edebiyat çevrelerinde birliğin bulunmadığı daha başta kendisini göstermektedir.

Alman edebiyatı ile ilgili çalışmalarıyla tanınan ve Türk edebiyatı alanındaki akademik çalışmalara da ciddi katkılarda bulunan Gürsel Aytaç, bu tür için Almancadaki “zeitroman” karşılığı olarak “çağ romanı” adlandırmasını kullanır (2003: 332)¹.

Turgut Göğebakan, “tarihsel roman” hakkında bir değerlendirme yaparken “tarihsel roman”la ilgili/bağlantılı; ama ondan farklı bir alt tür olarak “çağ romanı” adlandırmasından bahseder (2004: 15).

¹ “Dönem romanı”nın diğer dillerdeki adlandırması bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte bu tür için Almancadaki “zeitroman” karşılığı olarak İngilizcede “period novel” (Hoffmeister 2004: 82) veya “time novel” (D’arcy and Nilges 2016: 3) adlandırmalarının kullanıldığını belirtmekte fayda vardır.

Hülya Argunşah da söz konusu tür için Batı’da “chronicle” teriminin kullanıldığını ifade ettikten sonra, bu terimin karşılığı olmak üzere Gögebakan’ın fikirlerine iştirak ederek “devir romanı/çağ romanı” söyleyişlerinin teklif edilebileceğini belirtir (2016: 59).

Çetindaş ise roman türlerinden bahsettiği bir çalışmasında “çağ romanı”nı bir tür olarak alırken bu türün adının yanında parantez içinde “dönem romanı” adlandırmasını verir; yani “çağ romanı” ve “dönem romanı” adlandırmalarını aynı anlamda kullanır. Bir başka başlık altında da “devir romanı”ndan bahseder (2016: 97). Çetindaş’ın “devir romanı” hakkında açıklama yaparken Argunşah’tan alıntılı olarak kullandığı “*yazarın bizzat yaşadığı vakayı, yaşadığı günlerde ya da bunu takip eden zamanlarda ama özellikle vakanın sıcaklığı henüz geçmeden yazmış olduğu ve devrini, hadiselerini yansıtan tarih malzemeli eserlerdir.*” (Çetindaş 2016: 97-98) şeklindeki ifadeler, Argunşah tarafından daha önce “devir/çağ romanı” adlandırması için kullanılmıştır (Argunşah 2016: 59). Bu da gösteriyor ki “Argunşah’ın tek bir türün farklı adlandırmaları için kullanılabileceğini ima ettiği “devir romanı” ve “çağ romanı” kavramlarını, Çetindaş iki farklı tür adı olarak yorumlamıştır. Yani “dönem/devir/çağ romanı” adlandırmalarıyla ilgili kullanım, Türk edebiyat bilimciler arasında henüz bir standarda oturtulmamıştır².

Bunlara ek olarak “kuşak romanı/nesil romanı” veya “aile romanı” gibi kavramlardan da bahsetmek gerekir. Orhan Pamuk, kendisiyle yapılan bir söyleşide “kuşak romanı” (veya kendi deyimiyle “kuşaklararası roman”) kavramından bahsederken şöyle diyor: “...Turgenyev’in Babalar ve Oğullar ile yeni bir biçim verdiği, unutulmaz bir örnek olarak öne çıkardığı kuşak romanı hem aile romanıdır, hem de siyasal, kültürel, ideolojik çatışmanın öne çıkarılarak tartışıldığı yeni bir biçimdir” (<https://dadakitap.com/aile-romani-ve-kusaklararasi-roman-uzerine-orhan-pamuk-ile-konusma/>).

Orhan Pamuk’un bu sözleri, bir taraftan yukarıda bahsedildiği üzere roman türlerinin sınıflandırılmasında ve adlandırılmasındaki standartlaşmanın güçlüğünü yansıtırken diğer taraftan farklı alt roman türleri için kullanılan adlandırmaların “dönem/devir/çağ romanı” adlandırmasıyla ilişkisini göstermektedir. Çünkü Pamuk’un sözlerindeki “siyasal, kültürel, ideolojik çatışmanın öne çıkarılarak tartışıldığı yeni bir biçim” ifadesinin “dönem/devir/çağ romanı” kavramını hatırlattığına dikkat edilmeli. Burada, Pamuk’un “kuşak romanı” veya “aile romanı” ile “dönem/devir/çağ romanı” adlandırmasını eş anlamlı kullandığı şeklinde bir iddiada bulunmak söz konusu değildir; ama Pamuk’un bu sözleri, bahsi geçen kavramların birbiriyle ilişkisine dair bir delil olarak gösterilebilir.

Adlandırmayla ilgili bu belirsizliğin; en azından dağınıklığın giderilmesi için Türk edebiyatı bilimcilerinin bu konuda bir asgarî müşterekte birleşmelerinde fayda vardır.

Esasen “devir”, “dönem” ve “çağ” sözcükleri, zaman zaman birbiri yerine kullanılsalar da içine aldıkları ve kastettikleri zaman birimi bakımından farklı anlamlar yüklenirler.

² Bu makalenin yazımı sırasında Sayın Hülya Argunşah’la yapılan görüşmede, Argunşah “çağ romanı” ve “devir romanı” adlandırmalarının aynı anlama geldiğine dair kanaatini tekrarlamış; Türkçe olması münasebetiyle bu iki alternatiften “çağ romanı” adlandırmasını tercih ettiğini belirtmiştir.

Örneğin TDK tarafından internet ortamında yayımlanan *Güncel Türkçe Sözlük*'te “devir” sözcüğü için “kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası” tanımlaması; “dönem” sözcüğü için “belli özellikleri olan zaman parçası, periyot; bir çağ içinde belli özellikleri olan sınırlı süre” tanımlaması; “çağ” sözcüğü için de “zaman dilimi, vakit; kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem, devir” tanımlaması verilmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından internet ortamında yayımlanan *Kubbealtı Lugatı*'nda da “çağ” sözcüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: “Başı ve sonu taşıdığı belli özelliklere, niteliklere ve bazı önemli olaylara göre belirlenen zaman parçası, dönem, devir” (<http://lugatim.com/s/çağ>).

Görüldüğü gibi “devir”, “dönem” ve “çağ” sözcüklerinin farklı sözlüklerdeki tanımlarında anlamların birbirlerine gönderilmesi söz konusudur. Yani bu üç sözcük birbiri yerine kullanılabilir. Fakat tanımlarda öne çıkan husus, bahsi geçen adlandırmaların her birinin “kendine özgü bir özellik taşıdığı” vurgusudur. Bu “kendine özgülük”, her bir adlandırmanın kapsadığı zaman diliminin süresini diğerlerinden ayırır. Örneğin “çağ” sözcüğü, “İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, Yakın Çağ” adlandırmalarında olduğu üzere ima ettiği süre bakımından birkaç yüzyılı; hatta birkaç bin yılı içine alacak şekilde kullanılmaktadır. Üstelik yukarıda “dönem” sözcüğünün tanımında geçen “bir çağ içinde belli özellikleri olan sınırlı süre” ibaresi de “çağ” adlandırmasının “dönem”i de içine alan daha uzun bir zaman diliminin adı olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, bu makalenin konusu olan ve aşağıda tanımı yapıp özellikleri sıralanacak roman türü için Türkçede/Türk edebiyatında “çağ romanı” adlandırmasını tercih etmek pek uygun görünmemektedir. Dolayısıyla bahsi geçen türün adlandırması için ya “dönem romanı” ya da “devir romanı” adlandırmasını kullanmak daha uygun olacaktır. Bununla birlikte “devir” sözcüğü, ima ettiği süre bakımından “Maden Devri, Taş Devri” örneklerinde olduğu üzere “çağ” sözcüğünün ima ettiği süreyi kastetmeye daha yakın bir anlam taşımaktadır. Ayrıca, “dönem” ve “devir” adlandırmalarından birini tercih ederken Türkçe olması bakımından “dönem” adlandırması yönünde bir tercih kullanmak daha uygun gibi durmaktadır.

Bu değerlendirmelerden hareketle bahsi geçen roman türünün Türkçedeki edebiyat bilimi terminolojisinde “dönem romanı” diye adlandırılması doğru olacaktır.

Tanım

Terminolojide karar kıldıktan sonra artık bir tanım yapmak gerekir.

Gürsel Aytaç, “çağ romanı” adlandırmasını kullandığı bu türü “*Ele alınan toplumun görünümünü, dönemin görünümü hâlinde yansıtan roman çeşididir.*” (2003: 332) şeklinde tanımladıktan sonra şu açıklamayı da ekler: “*XIX. yüzyılda gerçekliğe gösterilen rağbete bağlı olarak ortaya çıkan bu roman çeşidi, objektif bir dönem görünümü vermeyi amaç edinirken düşünsel bir analizi de beraberinde getirir*” (2003: 332)

Dilek Çetindaş ise bu türdeki romanlarının toplumsal açıdan mühim kırılma noktaları ya da özellikleri taşıyan bir dönemi (...) belge gerçekliğine dayanarak anlatması gerektiğinden bahseder (2016: 97).

Argunşah, Aytaç ve Çetindaş'ın yaklaşımlarından ve Orhan Pamuk'un yukarıda aktarılan ifadelerinden faydalanarak "dönem romanı"nın tanımını şu şekilde tek bir cümlede toplamak mümkündür:

Dönem romanı, yazarın tanık olduğu bir sürecin toplumsal, siyasal, kültürel, ideolojik vb. özelliklerinden birini veya birkaçını yansıtmak için toplumun bir kesitini örnek olarak seçen ve örnek olarak ele aldığı toplum kesitinin görünümünü dönemin genel görünümü şeklinde yansıtarak ele aldığı süreci objektif biçimde aksettirip düşünsel analizler yapmayı mümkün kılan roman türüdür.

Dönem Romanının Özellikleri

Bu roman türünün kapsamını daha açık ve anlaşılır hâle dönüştürebilmek için tanımda ifade edilen özellikler maddeleştirilip bu maddelerde ifade edilen görüşlere dair birtakım açıklamalar yapılabilir:

Dönem romanları, vakanın tarihsel zamanı olarak yazarın bizzat tanık olduğu ve tarihî açıdan bir önemi haiz süreci içine almalıdır. Yazarın anlattığı sürece bizzat tanık olması, bu romanları tarihî romanlardan ayıran -belki de- en önemli özelliktir.

Bilindiği üzere bir romanın "tarihî roman" olarak kabul edilebilmesi için "*romanın yazar tarafından yazılış zamanı ile yazarın eserinde anlattığı zaman arasında uzun bir zaman dilimi yer alma[lıdır]*" (Argunşah 2016: 57). Yani yazma zamanı ile vakanın tarihsel zamanı arasında en azından birkaç on yıllık bir zaman diliminin bulunması gerekir. Sadık Tural, bu durumu "*Tarih konulu romanların özelliklerinden birincisi, geçmiş bir hakikate dayanmasıdır. Çağını konu edinen eserlerden farkı, işlenen vakanın, hâlde devam etmesi yerine başlangıç ve sonucu gözlenebilen zamandan önceye dayanmasıdır.*" (Tural 1991: 195) diye belirtir. Dönem romanları ise yazarın bizzat tanığı olduğu süreci içine alan eserlerdir.

Yazarın bir tarihsel sürece tanık olup olmadığına dair ölçü, onun söz konusu süreci fahmedip etmediğiyle ilgilidir. Eğer yazar bizzat gözlemlediği, içinde bulunduğu ve gelişmeleri yorumlayabildiği bir süreci içine alan bir roman meydana getirmişse bu eser -diğer şartları da taşıması durumunda- dönem romanı olarak adlandırılabilir. Buna istinaden, Argunşah yerinde bir tespitle, Tarık Buğra'nın *Osmancık* adlı eserini bir tarihî roman olarak gösterirken Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* adlı eserini (kendisi "devir romanı/çağ romanı" adlandırmasını kullanmak üzere) dönem romanına örnek gösterir (2016: 57-59).

Dönem romanlarında ele alınan toplum kesiti, o dönemdeki toplumun tamamını (veya en azından büyük çoğunluğunu) örneklendirebilecek nitelikte olmalıdır.

Romanlar, "hikâyelerini" "birinci derecedeki vaka kişileri" üzerinden okuyucuya aktarırlar. Bununla birlikte romanların tamamına yakınında bu kişiler bir toplumsal hayatın cüzleri olarak kurgulanırlar; yani hemen hemen bütün romanlar, okuyucuya dar ya da geniş bir toplum kesitini yansıtır. Ancak, bir eserin dönem romanı diye kabul edilebilmesi için o eserde ele alınan toplum kesitinin, vakanın tarihsel zamanında, bir memlekette, bir ülkede veya bir bölgedeki toplumun tamamını (en azından çoğunluğunu) örneklendirebilmesi

gerekir. Örneğin Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı eseri, Anadolu'nun bir köyündeki insanların toplumsal yaşayışından bir kesit sunar; ama aslında eserde anlatılan insanların toplumsal ve siyasal olaylar karşısındaki tavrı, sadece o köydekilere mahsus değildir. Aynı toplumsal tavrı, Anadolu'nun birçok köyünde, kasabasında veya şehrinde bulmak mümkündür. Yani bu eserde ele alınan toplum kesiti, o dönemdeki toplumun tamamını veya büyük bir kesimini örneklendirebilecek nitelikte olması münasebetiyle *Yaban*, dönem romanına örnek olabilir.

Ömer Seyfettin'in *Efruz Bey* romanındaki³ "hikâyeler", romanla aynı adı taşıyan "züppe bir mirasyedi" karakterinin hayatından kesitler sunar; ama esasen yazar eserini sadece o kişiyi anlatmak kastıyla yazmamıştır. Ömer Seyfettin, eserin başında kendi kurguladığı roman karakterine hitaben kaleme aldığı metinde "*Sevgili Efruz, (...) bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen 'hepimiz' değilsen bile 'hepimizden bir parça'sın'*" (Ömer Seyfettin 2018: 53) diyerek aslında II. Meşrutiyet yıllarındaki yarı aydınların "hepsini" anlatmaya çalıştığını gösterir. Bu yönüyle *Efruz Bey* adlı eser de bir dönem romanıdır.

Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* romanındaki asker veya sivil aydınların memleketin işgal edilmesi karşısında sergilediği millî hassasiyetin benzerlerini memleketin birçok bölgesindeki asker veya sivil aydınlarda görmek ihtimal dâhilindedir. Nitekim Halide Edip, ilk kez Yakup Kadri'nin bir roman adı olarak bulduğu "*Ateşten Gömlek*" ifadesini, ondan önce kendi romanında niçin kullandığını anlattığı "*Yakup Kadri Bey'e*" başlıklı açık mektubunda yer verdiği şu cümlelerle, sadece eserde adı geçen karakterlerin macerasını değil; memleketin her köşesinde benzer hassasiyetleri taşıyan birçok insanın macerasını anlatmaya çalıştığını vurgulamak ister:

"Sakarya ve ordu hayatı bana roman yazmayı hayalen bile unutturmuş, beni almış götürmüştü. Sakarya arkadaşlarımın basit, fakat ilahî meşakkatlerini ben de onlar kadar sade görüyor, Türk gençliğinin bu şaheserini bütün güneş ve gölgesi içinde seyretmek saadetini kâfi addediyordum. Ankara'ya uzun bir izinle döndüğüm günlerde birden bire eski zamanların roman yazmak hummasına tutuldum. Karşıma birdenbire çıkan Peyamiler, İhsanlar, Ayşeler bir çocuk ısrarıyla hikâyelerine 'Ateşten Gömlek' diyorlardı." (Adıvar 2000: XIV-XV).

Yazarın bu cümleleri, bu eserin sadece kurgudaki Peyami'yi, İhsan'ı, Ayşe'yi değil; memleketteki bütün Peyamileri, İhsanları, Ayşeleri anlatmaya çalıştığını; dolayısıyla bu eserin bir dönem romanı olduğunu göstermektedir.

Dönem romanları, ele alınan toplum kesitini mümkün olduğunca kendi gerçekliğiyle yansıtmalı; herhangi bir grubu, kitleyi savunmaya ya da suçlamaya veya onun mensuplarını haklı ya da haksız çıkarmaya çalışmamalıdır.

Bir roman yazarı için bunu sağlamanın son derece güç olduğu gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır. Çünkü her insan gözlemlediği veya içinde bulunduğu toplumsal, siyasal,

³ Ömer Seyfettin'in bu eserinin tamamlanmış bir roman mı yoksa yarım kalmış bir roman mı veya roman türünde bir eser mi yoksa "hikâyeler toplamı" mı olduğu zaman zaman tartışılmıştır. Bu makale söz konusu tartışmalar dışında, başka bir konuya odaklanmış olduğu için burada *Efruz Bey* adlı eserin dönem romanını örneklendiren bir metin olarak gösterilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

kültürel veya ideolojik nitelikler taşıyan bir sürece dair kendi doğruları üzerinden bir kanaat geliştirip hüküm verir. Hele hele bu kanaat geliştirip hüküm verme işi bir sanatkâr duyarlılığıyla yapılıyorsa bunu yapan kişinin bir pozitif bilimcinin yaptığı deneyden elde ettiği verileri kayda geçirmesindeki tarafsızlığı sergilemesi imkânsıza yakındır.

Dönem romanlarının başarılı olup olmadığının ölçütlerinden bir tanesi, yazarın kurguyu meydana getirirken tarihsel gerçekliğe ne kadar bağlı kaldığıyla ilgilidir. Yazar kendi kurgusunu oluşturmak adına tarihsel gerçekliği çarpıtma hakkına sahip değildir. Türk edebiyatında dönem romanları yazan edipler içinde tarihsel gerçekliği olabildiğince “doğru” yansıtmaya ve kurguladığı karakterler arasında mümkün olduğunca taraf tutmadan davranmaya çalışan yazarlardan biri Tarık Buğra’dır. Romanlarının tamamına yakını dönem romanı içinde değerlendirilebilecek Buğra, Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki çok partili hayata geçiş denemelerinin doğurduğu toplumsal sancıyı yansıtmaya çalıştığı “*Serbest Fırka döneminin ve büyük kuraklığın*” (Buğra 1992: Arka Kapak) romanı *Yağmur Beklerken*’de ve Atatürk sonrası Türkiye’de DP’nin kurulduğu sıralarda, “*çok partili döneme geçiş yıllarını (...) bin yıllık ‘yönetici-halk’ ilişkisindeki bu önemli dönemecin tedirginliklerini, umutlarını, ince hesaplarını ve sebep olduğu toplumsal ve kişisel değişiklikleri*” (Buğra 1991: Arka Kapak) anlattığı *Dönemekte* romanında, hem olaylar hem de belli siyasal fikirlerin temsilcileri karşısında romancının tarihî sorumluluğunu mümkün olduğunca koruyabilmiş bir yazardır.

Dönem romanları okuyucunun, anlatılan süreçle ilgili toplumsal, siyasal, kültürel, ideolojik veya diplomatik düşünsel analizler yapmasına katkıda bulunacak nitelikte olmalıdır. Yani yazar, ele alınan sürece dair okuyucunun zihin faaliyeti gerçekleştirmesine, kanaat oluşturmaya, fikir yürütmesine, hükümler vermesine zemin hazırlamalıdır. Hatta daha ileri giderek söylemek gerekirse yazar, okuyucunun bilimsel merakını tahrik ederek anlatılanlarla ilgili bilimsel kaynaklardan araştırma yapıp bilgilerini zenginleştirmesine önyak olmalıdır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Hüküm Gecesi* romanı, İkinci Meşrutiyet’teki iktidar-muhalefet çekişmelerini yansıtmaya, basın hayatındaki gelişmeleri ve gazeteci cinayetlerini örneklendirmesi bakımından okuyucunun düşünsel analizler yapmasına zemin hazırlayan kayda değer bir dönem romanı olarak gösterilebilir.

Belgeselci nitelik taşımak, dönem romanlarının niteliklerinden bir diğeridir. Dönem romanları esas itibarıyla birer belgesel-bilimsel metin olmamakla birlikte ele aldıkları tarihsel süreci mümkün olduğunca objektif biçimde yansıtmaya eğilimleri, bu romanların belgeselci bir görünüme sahip olmalarına yol açar. Ancak bu belgeselci görünüm, illa da eserde belgelerin kullanılması şeklinde tezahür etmek zorunda değildir. Çok bilinen ve doğruluğunda hemen herkesin ittifak ettiği durum, olay, gelişme vb. hususların kullanılması da bir çeşit belgeselci görünüm diye nitelendirilebilir. Bunun yanında yazar, belgeselci tavrını artırmak, okuyucuyu anlattıklarına inandırmak arzusuyla bilimsel metinlerden alıntılarla veya doğrudan arşiv belgelerindeki metinleri romanın kurgusunu bozmayacak şekilde eserine yerleştirerek romandaki belgeselci tavrını kuvvetlendirebilir. Türk edebiyatında bu tavrı tercih eden yazarlardan birinin Kemal Tahir olduğu bilinmektedir. *Yorgun Savaşçı* romanındaki İttihatçı Vali Mehmet Reşit Bey’in intiharını anlatan kısımlar (Kemal Tahir 1999: 8-11) veya Kuvâ-yi

Milliyeci komutanların birbirlerine çektiği telgraf metinleri ya da “Harbiye Nezareti telgrafının tıpkısı” açıklamasıyla verilmiş telgraf metinleri (Kemal Tahir 1999: 407-408) dönem romanlarındaki belgeselci tavra örnek gösterilebilir.

Sonuç

Dönem romanları, Türk edebiyatı çevrelerinde hem standart bir adlandırmaya kavuşturulamamış hem de zaman zaman tarihî romanlarla karıştırılmıştır. Özellikle de roman okuyucularının bir kısmı, bu roman türünü tarihî romanla bir tutma eğilimindedir. Bu romanları tarihî romanla ilişkili; ama onlardan ayrı bir türün ürünü olarak dikkate almak ve eserlerde ele alınan süreçleri analiz etmede okuyucuya bakış açısı kazandıran, okuyucunun zihin faaliyetini zenginleştiren metinler olarak değerlendirmek gerekir.

Türk edebiyatında roman türünün örneklerinin verilmeye başladığı 19 yüzyılın son çeyreğinden itibaren “dönem romanı” türünde eserler üretildiği görülmektedir. II. Meşrutiyet yıllarından itibaren bu türdeki eserlerin sayısında artış görülmeye başlamış; Cumhuriyet yıllarında ise örnekleri hayli çoğalmıştır. Bugün Türk edebiyatında Atatürk Dönemi’ni, İnönü Dönemi’ni, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren yaşanan çok partili hayata geçiş denemelerini, Demokrat Parti Dönemi’ni, 12 Mart Muhtırası öncesi ve sonrasındaki gelişmeleri, 1960 ve 1980 darbelerinin öncesini ve sonrasını anlatan onlarca eser “dönem romanı”nın örnekleri arasında sayılabilir.

Kaynakça

- (Argunşah, 2016): ARGUNŞAH, Hülya. *Tarih ve Roman*, İstanbul: Kesit Yayınları, İstanbul 2016.
- (Aytaç, 2003): AYTAÇ, Gürsel. *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları, İstanbul 2003.
- (Buğra, 1991): BUĞRA, Tarık. *Dönemeçte*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.
- (Buğra, 1992): BUĞRA, Tarık. *Yağmur Beklerken*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992.
- (Çetindaş 2016): ÇETİNDAS, Dilek. *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*, İstanbul: Kesit Yayınları; İstanbul 2016.
- (D'arcy and Nilges, 2016): D'ARCY, Michael and NILGES, Mathias. "Introduction: Contemporaneity of Modernism", *Contemporaneity of Modernism Literature, Media, Culture* (Edited by Michael D'Arcy and Mathias Nilges), New York/USA: by Routledge, New York 2016, 1-14.
- (Gögebakan, 2004): GÖĞEBAKAN, Turgut. *Tarihsel Roman Üzerine*, Ankara: Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- (Hoffmeister, 2004): HOFFMEISTER, Gerhart. "From Goethe's Wilhelm Meister to anti-Meister Novels: The Romantic Novel Between Tieck's William Lovell and Hoffmann's Kater Murr", *The Literature of German Romanticism* (Edited by Dennis F. Mahoney), New York/USA: Camden House, New York 2004, 79-99.
- <https://dadakitap.com/aile-romani-ve-kusaklararasi-roman-uzerine-orhan-pamuk-ile-konusma/> (Erişim Tarihi: 28.08.2020)
- <http://lugatim.com/s/çağ> (Erişim Tarihi: 28.08.2020)
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.08.2020)
- (Ömer Seyfettin, 2018): Ömer Seyfettin. *Efruz Bey* (Hazırlayan: Nâzım Hikmet Polat), İstanbul: Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- (Kemal Tahir, 1999): Kemal Tahir. *Yorgun Savaşçı*, İstanbul: Tekin Yayınevi, İstanbul, 1999.
- (Tural, 1995): TURAL, Sadık. *Zâmanın Elinden Tutmak*, Ankara: Ecdâd Yayınları, Ankara, 1995.

